

SPRAWOZDANIE Z X DOBRZYCKIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ,
MUZEUM ZIEMIAŃSTWA W DOBRZYCY ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY,
4–6 WRZEŚNIA 2025 R.

Report on the 10th Scientific Conference of Dobrzyca, Museum of the Landed Gentry in Dobrzyca – Palace and Park Complex, September 4–6, 2025

SŁOWA KLUCZOWE: Ziemiaństwo polskie, właściciele ziemscy, dzieciństwo, życie codzienne, życie prywatne, edukacja, wychowanie, konferencja naukowa, sprawozdanie naukowe, Dobrzyca

KEYWORDS: Polish landed gentry, landowners, childhood, everyday life, private life, education, upbringing, scientific conference, scientific report, Dobrzyca

Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy od szeregu lat udostępnia swoje podwoje szerokiemu kręgowi badaczy, historyków, archiwistów, muzealników, edukatorów, społeczników, przedstawicieli organizacji zrzeszających potomków ziemian oraz indywidualnym przedstawicielom tego środowiska – słowem wszystkich, którzy stawiają sobie za cel kultywowanie różnorodnego dziedzictwa warstwy ziemiańskiej i znają potrzebę pogłębionych debat na ten temat. Problematyce tej poświęcony jest cykl spotkań, odbywający się pod nazwą Dobrzyckiej Konferencji Naukowej, rozwijany od 2015 r. z inicjatywy ówczesnego dyrektora muzeum – Wiesława Kaczmarka – początkowo w formie jedno-, następnie dwu-, a od 2024 r. trzydniowym i dopełniony dwiema

© by the author, licensee Lodz University – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Funding Information: Museum of the Landed Gentry in Dobrzyca – Palace and Park Complex
Conflicts of interests: None.

Ethical Considerations: The Authors assure of no violations of publication ethics and take full responsibility for the content of the publication.

Declaration regarding the use of GAI tools: not used

(Received: 2025-10-23. Verified: 2025-10-26. Accepted: 2025-11-06)

seriami publikacji pokonferencyjnych¹. W dniach 4–6 września 2025 r. w murach dobrzyckiego pałacu odbyła się jubileuszowa, X edycja, tej konferencji, wzorem edycji poprzednich podzielona na dwa bloki tematyczne.

Otwierający obrady blok „Muzeum i edukacja. Problemy, wyzwania, szanse” to pierwsze od wielu lat odejście od problematyki poświęconej bezpośrednio ziemiaństwu lub muzeom-rezydencjom ziemiańskim na rzecz szerszej dyskusji poświęconej wyzwaniom związanym z edukacją muzealną – niezmiernie istotnym także z punktu widzenia wszelkich przedsięwzięć nawiązujących do ziemiańskiego dziedzictwa. Wygłaszane w jego ramach 2 września br. referaty organizatorzy podzielili na trzy panele.

Na pierwszy z nich, zatytułowany „Ogólne wyzwania związane z przygotowaniem oferty edukacyjnej we współczesnych instytucjach muzealnych”, składały się wystąpienia Pauliny Szulist-Plucieniczak (Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie): „Edukacja muzealna – standardy, metody i narzędzia”, dr Agaty Wołkowskiej-Wolskiej (Fundacja im. Zofii i Jana Włodków): „Między edukacją a popularyzacją. Wstępne rozpoznanie działalności muzeów odwołujących się do dziedzictwa ziemiaństwa i szlachty”, Mikołaja Mikołajczyka (Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej): „Ambitne, popularne czy praca u podstaw? Współczesne problemy upowszechniania kultury” oraz Marty Dardzińskiej (Muzeum Pana Tadeusza. Zakład Narodowy im. Ossolińskich): „Rekonstrukcja historyczna jako atrakcyjna forma edukacji o historii”.

W panelu drugim, odbywającym się pod hasłem „Dzieci, dorośli, seniorzy – Wokół oferty dla różnych grup odbiorców”, swoje referaty wygłosili: Rafał Slaski (Fundacja im. Zofii i Jana Włodków): „Lokalna historia jako katalizator udziału młodzieży szkolnej w konkursie <<Ziemianie polscy XX wieku>>”, Aleksandra Czarny (Muzeum Narodowe w Poznaniu): „Edukacja muzealna skierowana do pokolenia Z i Alpha: wyzwania i możliwe strategie”, Dominika Bazaniak

¹ Publikacje z kolejnych lat konferencji ukazują się w ramach serii wydawniczej: „Studia i materiały Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy”: *Dawni właściciele Dobrzycy na tle swoich czasów*, red. S. Borowiak, Dobrzyca 2017; *Dobrzyccy bohaterowie czasów napoleońskich*, red. idem, Dobrzyca 2018; *Kolekcjonerzy i artyści z dworów i pałaców*, red. idem, Dobrzyca 2019; *Dla przyjemności i z konieczności. Na szlakach ziemiańskich podróży w XIX i XX w.*, red. idem, Dobrzyca 2021; *Dwór wobec wojny*, red. idem, Dobrzyca 2021; *„Dzień rozpoczynano od kawy ze śmietanką...”. O kulturze stołu w ziemiańskich dworach i pałacach w XIX i XX wieku*, red. idem, Dobrzyca 2023; *Myśliwskie pasje ziemian. O polowaniach w polskich majątkach ziemiańskich w XIX i XX wieku*, red. idem, Dobrzyca 2023; *Dylematy lojalności ziemiaństwa polskiego w okresie zaborów*, red. idem, Dobrzyca 2025. W 2023 r. zapoczątkowano także wydawanie skromniejszych objętościowo zapisów z odbywanych w poprzednich latach zwykle pierwszego dnia obrad paneli poświęconych problematyce współczesnej troski o zachowane ziemiańskie dziedzictwo: *Ziemianie i ziemiaństwo: w pamięci społecznej*, red. W. Kaczmarek, Dobrzyca 2022; *Ziemianie i ziemiaństwo: rodzinne archiwa domowe*, red. idem, Dobrzyca 2024.

(Wielkopolskie Muzeum Niepodległości): „<<Edukacja historyczna? Z muzeum to możliwe!>>” – Doświadczenia i praktyki Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918–1919”, Michał Makowski (Muzeum Zamkowe w Pszczynie): „Muzeum Zamkowe w Pszczynie w idei Trzeciego Miejsca”.

Ostatni, zamykający pierwszą część konferencji i zwieńczony dłuższym blokiem dyskusyjnym, panel – „Obowiązek, udogodnienie czy standard? O ofercie kulturalno-edukacyjnej dla osób ze szczególnymi potrzebami” – złożony był z wystąpień dr Marioli Olejniczak (Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy): „Z myślą. Nie z obowiązku. Projektowanie kultury wrażliwej. Standardy dostępności jako narzędzie zmiany społecznej”, Ewy Tomaszewskiej (Muzeum Okręgowe w Lesznie): „Zapraszamy do Muzeum. Po prostu. Projekt poszerzający dostępność oferty Muzeum Okręgowego w Lesznie”, Marty Kłak-Ambrożkiewicz (Dom Jana Matejki – oddział Muzeum Narodowego w Krakowie): „Koncepcja muzeum – pomnika, a wyzwania współczesnej edukacji. Projekty szczególne” (wystąpienie wygłoszone online) oraz Jakuba Kaźmierczaka (Firma Dotknij Druk): „Jak dotknąć kultury? Przykładowe rozwiązania i realizacje pomocy edukacyjnych dla osób niewidomych i słabowidzących”.

Druga część konferencji, realizowana po raz kolejny w obszerniejszej niż kiedyś dwudniowej formule (5–6 września br.), dzieliła tytuł i bezpośrednio związana była z eksponowaną w dobrzyckim pałacu wystawą czasową – „Dziecko w rodzinie ziemiańskiej”² oraz wydanymi w jej ramach dwoma katalogami³, z których obszerniejszy – autorstwa uznanego badacza problematyki ziemiańskiej, prof. Witolda Molika z Poznania, zawierający m.in. szeroko ukazany stan badań na przykładzie Wielkopolski – pomyślany był jako punkt wyjścia do dalszej dyskusji.

Prof. Molik był także autorem referatu („Problemy, źródła, trudności badania nad dzieckiem w rodzinie ziemiańskiej w XIX i poł. XX w.”) rozpoczynającego tę część konferencji. Pierwszy panel, poświęcony został, obok stanu badań, także zagadnieniom kultury materialnej związanej z dzieckiem ziemiańskim. W jego ramach swoje wystąpienia wygłosili również: dr Aldona Cholewianka-Kruszyńska (Muzeum – Zamek w Łańcucie): „Pokoje dziecięce w polskich dworach i pałacach w XIX i pocz. XX wieku jako element wychowania, opieki i edukacji dzieci”, Marek Sosenko (Kraków): „Budowa kolekcji zabawek rodziny Sosenków i zagadnienia dokumentacji bieżącej i historycznej” oraz dr Tomasz Adam Pruszek (Narodowy Instytut Dziedzictwa): „Ubiór dziecięcy i młodzieżowy w okresie międzywojennym w kręgu ziemianstwa polskiego”.

² „Dziecko w rodzinie ziemiańskiej”, Muzeum Ziemianstwa w Dobrzycy, 27 kwietnia – 3 października 2025, kuratorzy Szymon Balcer i Sylwia Malchrzycka.

³ S. Borowiak (z fragmentami autorstwa K. Balcera, M. Czarneckiej-Dąbek i J. Tropiło), *Dzieci w kręgu dobrzyckiego pałacu od końca XVIII do początku XX wieku*, Dobrzyca 2025; W. Molik, *Dziecko w wielkopolskiej rodzinie ziemiańskiej w XIX i I połowie XX wieku*, Dobrzyca 2025.

Panel drugi, poświęcony zagadnieniom wychowania dzieci w rodzinach ziemiańskich, otwierał referat prof. dr. hab. Romana Jurkowskiego (Uniwersytet Warszawsko-Mazurski): „Dzieci <<pokolenia klęski>> i ich wychowanie we dworach i pałacach kresowych po 1863”, po którym nastąpiły jeszcze wystąpienia: prof. dr. hab. Tadeusza Epszteina (Instytut Historii PAN): „Jak dyscyplinowano dzieci w domach ziemiańskich w Polsce w XIX i XX w.?”; dr Iwony Długoń (Biblioteka Ks. Czartoryskich, Muzeum Narodowe w Krakowie): „Wymarzony wychowawca młodzieży czy apodyktyczny autorytet. Witold Leon Czartoryski (1864–1945) i jego koncepcje wychowawcze”; prof. dr. hab. Wiktorii Kudeli-Świątek (Uniwersytet KEN, Kraków): „Między obowiązkiem a dziedzictwem. Wychowanie dzieci ziemiańskich w świetle <<Rad dla wnuków i wnuczek>> Karola Brzozowskiego (ok. 1850) oraz Marka Fijałkowskiego (Muzeum Okręgowe im. St. Staszica w Pile): „Wychowanie dzieci w rodzinie Świątołdycz-Kisielów z majątku Poleś na Litwie w II połowie XIX w. na podstawie pamiętników Heleny z Kisielów Klottowej”.

Panel trzeci – „Edukacje, szkoły, pensje”, który zajął obrady po południu 5 września i rankiem 6 września – tworzyły kolejno referaty: Joanny Strońskiej-Przybyły (Muzeum Zamkowe w Pszczynie): „Dom poza domem dla synów polskich rodzin arystokratycznych i ziemiańskich – jak z wizji Wacława Iwanowskiego i tradycji Radziwiłłów narodził się internat w Pszczynie”; dr Haliny Nocoń (Pszczyna): „Być dobrym Polakiem i ziemianinem – Edukacja synów wielkopolskich ziemian w prywatnym internacie w Pszczynie w okresie międzywojennym”; prof. dr. hab. Katarzyny Kabacińskiej-Łuczak (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu) i Katarzyny Męczyńskiej (Muzeum Narodowe w Poznaniu): „Ziemianki na pensjach poznańskich od połowy XIX wieku do początków XX wieku, czyli jak nie dostać patentu na staropanieństwo”; Magdaleny Knapowskiej (Muzeum Narodowe w Poznaniu): „Skarb z walizeczki, czyli klasztorna edukacja Romy Broekere”; Katarzyny Gieszczyńskiej-Nowackiej (Muzeum Narodowe w Poznaniu): „Międzyzaborowe drogi podlaskiego szlachcica czyli o tym czego hrabia Ciecierski w Poznaniu szukał” oraz dr Aliny Kucharskiej (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu): „<<Zalecam tę książkę Witołdkowi...>>. Lektury najmłodszych mieszkańców objezierskiego pałacu ze zbiorów Pracowni Regionalnego Zasobu Bibliotecznego Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu”.

Obrady konferencji zamknął ostatni – przekrojowy panel złożony z wystąpienia prof. dr. hab. Mariusza Kulika (Instytut Historii PAN): „Polska młodzież ziemiańska w rosyjskich szkołach wojskowych w XIX i na początku XX wieku” oraz dr. Marcina Chorążkiego (Fundacja im. Zofii i Jana Włodków): „Edukacja dzieci i młodzieży ziemiańskiej po zakończeniu II wojny światowej na wybranych przykładach”.

Interesujące również były obszerne panele dyskusyjne odbywane po obrazach 5 i 6 września – zostaną one streszczone w tomie pokonferencyjnym, którego edycja planowana jest na II kwartał 2026 r. Organizatorzy mają nadzieję, że znajdą się w nim również wystąpienia Mikołaja Pietraszaka Dmowskiego (Fundacja Raczyńskich) i prof. dr. hab. Jarosława Kity (Uniwersytet Łódzki), których wygłoszenie było przewidziane w planie konferencji, lecz ze względów losowych nie doszło do skutku.

Stanisław Borowiak

Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy Zespół Pałacowo-Parkowy
Museum of the Landed Gentry in Dobrzyca – Palace and Park Complex

NOTKA O AUTORZE • ABOUT THE AUTHOR

Dr Stanisław Borowiak – adiunkt, kierownik działu historycznego Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy, laureat nagrody w kategorii literatura naukowa w Konkursie o Nagrodę PTPN za najlepszą publikację o Wielkopolsce w 2020 r. za monografię pt. *Dwór a wieś folwarczna w Poznańskim w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*. Autor innych monografii i szeregu artykułów, kurator i autor katalogów wielu wystaw czasowych poświęconych różnym aspektom dziejów ziemiaństwa i redaktor kilku poświęconych tej problematyce wydawnictw pokonferencyjnych.

Zainteresowania naukowe: historia społeczna XIX i pocz. XX w., ze szczególnym uwzględnieniem dziejów warstwy ziemiańskiej oraz historia regionalna południowej Wielkopolski.

s.borowiak@dobrzyca-muzeum.pl